

Е. Ш. Асоян,
аспірант, Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2664-5838>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.13.144

ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ ЗАВДАННЯ

Е. Asoian,
Postgraduate student, V.I. Vernadsky Taurida National University

THE THEORETICAL ESSENCE OF STATE ECONOMIC POLICY AND ITS TASKS

У статті визначено сутність економічної політики як комплексу дій держави, що реалізується на міжнародному, макроекономічному, галузевому та регіональному рівнях (а в окремих випадках — і на мікроекономічному рівні), і спрямований на вибір та забезпечення оптимальної інституційної моделі національної економіки та досягнення максимально ефективного (з урахуванням національних економічних інтересів та наявних ресурсів) функціонування національної економіки у світовій системі поділу праці в інтересах досягнення та підтримки високого рівня добробуту та якості життя населення в довгостроковій перспективі.

Встановлено, що можливості держави щодо вжиття регулюючих заходів в інтересах національної економіки збільшуються, оскільки вони набувають міжнародного виміру, але, з іншого боку, у своїй внутрішній економічній політиці держава тепер змушена враховувати інтереси інших країн, що неминуче знижує потенціал регулювання та його гнучкість. Понад зазначене, окремі підприємства, які ведуть свою господарську діяльність в Україні, можуть керуватися при прийнятті рішень не інтересами економічної політики нашої країни, а цілями і завданнями такої політики інших держав. Насамперед йдеться про транснаціональні компанії. Ще одним показовим прикладом є ситуації, коли українська компанія для забезпечення економічної безпеки нашої країни в цілому змушена відмовлятися від розвитку окремих видів діяльності.

Удосконалено класифікацію завдань державної економічної політики, що на відміну від існуючого переліку розмежовує завдання і принципи, відповідно до сучасних викликів розвитку національної економіки, а саме: створення та підтримання зростання національної економіки на основі формування довгострокових конкурентних переваг у багатогалузевості, технологічній розвиненості та інноваційній орієнтованості; забезпечення повної та гідної зайнятості населення; забезпечення національної економіки фінансовими, людськими, інфраструктурними та іншими ресурсами, які необхідні для її стабільного та ефективного функціонування; створення економічної бази для захисту національної безпеки; недопущення надмірної економічної нерівності населення; створення системи соціальних гарантій; формування та підтримання ефективного системи зовнішньоторговельних зв'язків, що дозволяють сформулювати та реалізувати конкурентні переваги національної економіки на міжнародному ринку.

The article defines the essence of economic policy as a complex of state actions, which is implemented at the international, macroeconomic, sectoral and regional levels (and in some cases — at the microeconomic level), and is aimed at choosing and ensuring the optimal institutional model

of the national economy and achieving the most effective (taking into account national economic interests and available resources) functioning of the national economy in the global system of division of labor in the interest of achieving and maintaining a high level of well-being and quality of life of the population in the long term.

It has been established that the state's capabilities to take regulatory measures in the interests of the national economy are increasing, as they acquire an international dimension, but, on the other hand, in its domestic economic policy, the state is now forced to take into account the interests of other countries, which inevitably reduces the regulatory potential and its flexibility. In addition to the above, individual enterprises that conduct their economic activities in Ukraine can be guided when making decisions not by the interests of the economic policy of our country, but by the goals and objectives of such policies of other states. First of all, we are talking about multinational companies. Another illustrative example is the situation when a Ukrainian company is forced to abandon the development of certain types of activities in order to ensure the economic security of our country as a whole.

The classification of tasks of the state economic policy has been improved, which, unlike the existing list, distinguishes between tasks and principles, in accordance with the modern challenges of the development of the national economy, namely: creating and maintaining the growth of the national economy based on the formation of long-term competitive advantages in multi-industry, technological development and innovative orientation; ensuring full and decent employment of the population; provision of the national economy with financial, human, infrastructural and other resources necessary for its stable and effective functioning; creation of an economic base for the protection of national security; prevention of excessive economic inequality of the population; creation of a system of social guarantees; formation and maintenance of an effective system of foreign trade relations, which allow to form and realize the competitive advantages of the national economy on the international market.

Ключові слова: економічна політика держави, міжнародний, макроекономічний, галузевий рівні, інституційна модель національної економіки.

Key words: economic policy of the state, international, macroeconomic, sectoral levels, institutional model of the national economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Виклики, що стоять перед Україною (перехід до нового технологічного укладу, військова агресія Росії, дефіцит бюджету, зростання рівня безробіття тощо) вимагають розробки ефективної державної економічної політики, яка дозволила би усунути породжені ними загрози і створити умови для побудови в нашій країні динамічної економіки, що сприяє зростанню добробуту населення і забезпечує міцні політичні позиції України у світі. З урахуванням значущості цих системних викликів (ї появи ситуаційних викликів, наприклад — пандемії Covid-19) і обмеженості тимчасових і фінансових ресурсів, якими володіє наша країна зараз, розробка державної економічної політики повинна здійснюватися на основі ясного розуміння тих цілей і завдань, які будуть досягатися за допомогою державної економічної політики, інструментів, які можуть бути використані, ролі держави у реалізації економічної політики.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання, що стосуються сутності державної економічної політики отримали широке висвітлення у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. У цьому зв'язку, під час проведення дослідження було вивчено наукові результати низки фахівців (Белл Д., Гелбрейт Дж.К., Клейнер Г.Б., Лейн Д., Робінсон Дж.А., Вільямсон О.І., Хайєк Ф.А., Харламов А.В. та ін), у працях яких отримали відображення теоретичні та методологічні положення теорій економічного зростання, соціально-економічного розвитку, структуровання національної економіки, вироблення теоретико-методологічних основ розробки та реалізації державної економічної політики, а також основні концептуальні підходи до модернізації економіки та економічної політики. На цій основі було сформовано базові теоретичні передумови авторського дослідження.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є уточнення сутності та завдань державної економічної політики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Традиційно економічна політика розглядається як комплекс дій держави, спрямований на розробку та виконання заходів щодо забезпечення ефективного функціонування національної економіки з урахуванням завдань і ресурсів, що стоять перед країною та суспільством (хоча в існуючій літературі, як вітчизняній [1], так і зарубіжній [2], представлено значна кількість визначень, всі вони за своїм змістом відповідають наведеному вище, відрізняючись лише ступенем деталізації). Як правило, передбачається, що ці заходи відносяться до макроекономічного рівня. Однак таке трактування не зовсім точно відображає її суть. По-перше, за межами економічної політики залишається таке ключове рішення, як вибір її інституційної моделі, тобто ролі держави в регулюванні національної економіки. Існують два поляри розуміння ролі держави: як творця і гаранта інституційного середовища для взаємодії суб'єктів господарювання (ліберальний підхід) і як організатора та регулятора всієї господарської діяльності в рамках національної економіки (державний підхід, який у межі передбачає державну власність на ключові ресурси) [3]. Між цими двома полюсами розміщується велика кількість різноманітних змішаних моделей (які, як правило, і реалізуються у господарській практиці) [4].

Одним із ключових елементів економічної політики є вибір та послідовне проведення її інституційної моделі, тобто встановленої, з урахуванням національних економічних інтересів, ступеня впливу держави на функціонування національної економіки, а також ступеня залучення держави до господарської діяльності. Під впливом держави розуміємо те, наскільки активно держава впливає на рішення і політику суб'єктів господарювання, а під залученням — безпосередня участь держави в економічній активності (тобто здійснення певних видів господарської діяльності за рахунок державних ресурсів, у випадку України, наприклад, може йтися про монополію держави в розвитку атомної енергетики). При цьому, що дуже важливо, будучи загалом уніфікованою в масштабах держави, інституційна модель повинна допускати певні варіації з урахуванням специфіки окремих галузей та регіонів [5, 6].

В даний час національні економіки окремих країн функціонують не власними силами, а є елементами єдиної глобальної економіки (тобто єдиної світової системи поділу та кооперації праці) [7]. Завдання державної економічної політики, очевидно, полягає у забезпеченні такого місця національної економіки у глобальному розподілі праці, який дозволяв би забезпечити досягнення національних економічних інтересів. Це означає, що державна економічна політика неминує включати і міжнародний вимір, тобто комплекс заходів щодо регулювання взаємодії національної та глобальної економіки [8]. Сюди нале-

жить проблема вибору балансу між спеціалізацією національної економіки та забезпеченням її незалежності від поставок іноземних ресурсів.

Наявність міжнародного виміру пов'язана і зі зворотним ефектом: держава не тільки прагне керувати взаємодією національної економіки з економіками інших країн та світовою економікою в цілому, але також і стикається з зустрічними заходами з боку інших держав. Прикладом може бути "Енергетична хартія" Євросоюзу, яка формально торкається лише держав-членів ЄС, але умовам якої мають підпорядковуватися постачальники енергоресурсів до Європи. Ще один приклад — стратегія американської адміністрації, орієнтована на нарощування американського експорту і на скорочення дефіциту торговельного балансу США, що стала причиною примусу Китаю до зростання закупівель американської продукції. Як наслідок, з одного боку, можливості держави щодо вжиття регулюючих заходів в інтересах національної економіки збільшуються, оскільки вони набувають міжнародного виміру, але, з іншого боку, у своїй внутрішній економічній політиці держава тепер змушена враховувати інтереси інших країн, що неминує знижувати потенціал регулювання та його гнучкість.

Понад зазначене, окремі підприємства, які ведуть свою господарську діяльність в Україні, можуть керуватися при прийнятті рішень не інтересами економічної політики нашої країни, а цілями і завданнями такої політики інших держав. Насамперед йдеться про транснаціональні компанії. Ще одним показовим прикладом є ситуації, коли українська компанія для забезпечення економічної безпеки нашої країни в цілому змушена відмовлятися від розвитку окремих видів діяльності.

В окремих, граничних випадках національна економіка може або повністю підпорядкувати собі економіку інших держав, або, навпаки, вбудуватися у сферу економічного впливу інших країн ролі ресурсного придатка. У цій ситуації міжнародний вимір національної економічної політики проявляється особливо. Як приклад реалізації міжнародної складової державної економічної політики можна навести проєкт "Пояси і шляхи", успішно реалізований Китаєм і спрямований на вбудовування національних економік країн-учасників в економічну систему Китаю, тобто переведення їх на обслуговування економічних інтересів Китаю [9]. Іншими словами, навіть у межах країни держава не завжди вільна від дій інших країн. Таким чином, вихід державної економічної політики на міжнародний рівень носить взаємний характер (заходи щодо регулювання системи двосторонніх та багатосторонніх економічних відносин приймаються всіма учасниками цих відносин і торкаються один одного), і при цьому регулюючі заходи охоплюють і національні економіки взаємодіючих країн (зовнішні заходи набувають внутрішнього характеру).

По-третє, хоча традиційно до економічної політики відносять лише макроекономічний рівень, вважаємо, що до розгляду необхідно включати також регіональний та галузевий рівні (на додаток до за-

Таблиця 1. Завдання державної економічної політики

Завдання економічної політики	Коментарі
Забезпечення зростання національної економіки	Зростання має бути якісним, тобто досягатися за рахунок створення довгострокових конкурентних переваг національної економіки, забезпечення технологічного лідерства. Економічна політика, за якої, наприклад, зростання досягається за рахунок експорту природної сировини з подальшим споживанням отриманих доходів (без їх інвестування), ефективною визнана бути не може
Досягнення повної зайнятості	Необхідно домагатися повної зайнятості населення на якісних робочих місцях, що дозволяють формувати та максимально використовувати людський капітал країни та гарантувати працівникам високий рівень доходу
Економічна ефективність	Економічна ефективність державної економічної політики не повинна розумітися як мінімізація поточних витрат держави. Має бути максимізація ефекту від заходів економічної політики. Крім того, економічну ефективність було б логічніше розглядати не як завдання економічної політики, а як її властивість, тобто принцип, відповідно до якого економічна політика повинна розроблятися та реалізовуватися
Стабільність рівня цін	Стабільність цін не зводиться лише до антиінфляційної грошової політики. Держава має бути здатною купувати цінові шоки на товарних ринках
Економічна свобода	Інституційна модель має передбачати економічну свободу
Справедливий розподіл доходів	Передбачає недопущення невинного збагачення як фізичних осіб, так і організацій (зокрема недопущення монопольного завищення цін)
Створення соціальних гарантій	Забезпечення стійкості населення до несприятливих економічних ситуацій
Збалансованість зовнішньоторговельного балансу	Збалансованість зовнішньої торгівлі повинна мати кількісний (відсутність зовнішньоторговельного дефіциту) та якісний (недопущення залежності від зовнішніх поставок ключових для національної економіки

Джерело: складено за матеріалами К. Р. Макконелла і С. Л. Брю [10] та власних розробок.

значеного вище включення в економічну політику міжнародного або геоекономічного рівня). Це дозволить деталізувати та конкретизувати заходи політики з урахуванням специфіки окремих галузей та регіонів. Більше того, в окремих випадках доцільно включати до державної економічної політики мікроекономічні заходи — у тих ситуаціях, коли вони пов'язані з діяльністю окремих компаній, що мають ключове значення для національної економіки.

З урахуванням сказаного вище вважаємо за необхідне визначити економічну політику як комплекс дій держави, що реалізується на міжнародному, макроекономічному, галузевому та регіональному рівнях (а в окремих випадках — і на мікроекономічному рівні), і спрямований на вибір та забезпечення оптимальної інституційної моделі національної економіки та досягнення максимально ефективного (з урахуванням національних економічних інтересів та наявних ресурсів) функціонування національної економіки у світовій системі поділу праці в інтересах досягнення та підтримки високого рівня добробуту та якості життя населення в довгостроковій перспективі.

Зазначимо, що, хоча акцент у запропонованому визначенні зроблено на місці національної економіки у світовій системі поділу праці, воно також описує ситуацію автаркічної економіки: у певних ситуаціях автаркія може бути оптимальним способом участі у світовій системі поділу праці. Економічна політика як комплекс дій держави включає в себе ряд підкомплексів — окремих політик (підвидів), що регулюють специфічні сфери господарського життя країни: грошово-кредитну, бюджетно-податкову, промислову, соціальну тощо. Для успіху економічної політики загалом необхідно забезпечити єдність цілей та завдань цих специфічних політик, тобто єдність інституційної моделі їх реалізації. В іншому випадку окремі її підвиди реалізовуватимуться незалежно один від одного і орієнтуватимуться на досягнення своїх власних цілей (нерідко — на шкоду як іншим підвидам, так і всієї економічної політики країни в цілому).

Якщо декларована промислова політика орієнтована на досягнення високих темпів економічного зростання (що передбачається досягати шляхом цільової підтримки пріоритетних галузей економіки та ре-

алізації національних проектів), то грошово-кредитна політика спрямована на придушення інфляції за будь-яку ціну (що створює переваги для інвестиційної політики бізнесу та для розвитку промисловості), а податкова політика — на максимальне вилучення податкових платежів з економіки, що може завдавати шкоди ефективності та можливостям розвитку підприємств. Класичний перелік завдань державної економічної політики представлений у класичному підручнику економічної теорії [10], проте відповідні положення потребують уточнення та деталізації (які наведені у стовпці "Коментарі" таблиці 1). Поданий у таблиці перелік завдань державної економічної політики є неповним. У ньому, зокрема, відсутнє таке найважливіше завдання, як формування ресурсної бази для виконання державою своїх функцій щодо забезпечення національної безпеки. Частина пунктів недостатньо деталізована — така ситуація зі збалансованістю торговельного балансу. Ми вважаємо необхідним підкреслити, що ця збалансованість має бути не лише кількісною, а й якісною.

Національна економіка не повинна потрапляти в залежність від іноземних поставок ключових ресурсів. Це не означає, що слід прагнути до повної забезпеченості за рахунок внутрішніх ресурсів — йдеться про те, що у іноземних контрагентів не повинно бути можливості перекрити поставання цих ресурсів через їхню власну залежність від зовнішньоекономічного співробітництва з даною державою. У цьому переліку немає пунктів, у яких вказувалося би на необхідність забезпечення оптимального становища національної економіки у світовій системі поділу праці (вимога збалансованості зовнішньоторговельного балансу прямого відношення до участі у світовій системі поділу праці не має).

Отже, перелік завдань державної економічної політики, поданий у таблиці, також некоректний з методологічної точки зору, оскільки в ньому поєднуються завдання і принципи, відповідно до яких вона повинна будуватися. Зокрема, економічна ефективність є не завданням економічної політики, а її принципом. Економічна свобода також має розглядатися як принцип, але нижчого порядку. Таким чином, найбільш відомий і популярний в економічних дослідженнях перелік завдань державної економічної політики не дає адекватного уявлення про те, які саме завдання економічна політика повинна дійсно вирішувати.

Проведений вище аналіз дозволяє намітити такі основні напрямки, які мають реалізовуватись у рамках державної економічної політики: 1. Створення та підтримання зростання національної економіки на основі формування довгострокових конкурентних переваг у багатогалузевості, технологічній розвиненості та інноваційній орієнтованості;

2. Забезпечення повної та гідної зайнятості населення. При цьому зайнятість має бути природною, а не штучною: йдеться не про створення будь-якою ціною робочих місць для імітації наявності роботи у більшості населення (побічним наслідком такого підходу є орієнтація на розвиток трудомістких, а не капіталомістких виробництв), а про

формування попиту на якісну та висококваліфіковану робочу силу;

3. Забезпечення національної економіки фінансовими, людськими, інфраструктурними та іншими ресурсами, які необхідні для її стабільного та ефективного функціонування. Фактично це означає, що національна економіка має бути достатньою мірою забезпечена ресурсами, необхідними для реалізації комерційних, некомерційних та особистих проектів, при цьому відповідні ресурси повинні бути доступні (з адміністративної, організаційної та цінової точки зору) для зацікавлених у них фізичних та юридичних осіб. Важливо наголосити, що держава не обов'язково має бути провайдером усіх цих ресурсів — їх постачальниками можуть бути комерційні організації. Необхідно створити умови для наявності в економіці цих ресурсів та забезпечення доступу до них, а також для запобігання ризику обмеження доступу до цих ресурсів;

4. Створення економічної бази для захисту національної безпеки. Для України цей пункт слід розуміти як наявність оборонно-промислового комплексу та збройних сил, оскільки ризики для національної безпеки пов'язані з постійною військовою загрозою Росії, а також зі стихійними лихами, стрибками цін на ринках ключових ресурсів, політичними та екологічними. Держава повинна мати достатню економічну базу для того, щоб мати можливість у максимальному ступені знизити негативний вплив цих факторів на національну економіку;

5. Недопущення надмірної економічної нерівності населення. Високий рівень нерівності як створює загрозу соціальної стабільності країни, а й підриває платоспроможний попит, веде до зниження якості життя населення (тобто перешкоджає досягненню мети економічної політики) і до погіршення якості людського капіталу;

6. Створення системи соціальних гарантій. Це завдання, як і попередній пункт, тісно пов'язане з досягненням цілей економічної політики. Крім того, воно пов'язане із забезпеченням національної економічної безпеки, тобто з запобіганням загрозам благополуччю населення в неординарних ситуаціях;

7. Формування та підтримання ефективної системи зовнішньоторговельних зв'язків, що дозволяють сформувати та реалізувати конкурентні переваги національної економіки на міжнародному ринку. Мета такої системи зовнішньоторговельних зв'язків полягає в гарантованому доступі національної економіки до необхідних для неї ресурсів та зовнішніх ринків збуту, при цьому необхідно прагнути експортувати продукцію з максимальною доданою вартістю.

Завдання, представлені в цьому переліку, як легко переконалися, тісно пов'язані один з одним. Рішення окремих завдань є необхідною умовою для вирішення інших завдань і, у свою чергу, спирається на вирішення інших завдань. Таким чином, система завдань має комплексний, системний характер. У той же час, наведений перелік показує, що завдання державної економічної політики можуть бути розбиті на два ключові блоки: 1. Створення умов для ефектив-

ного функціонування суб'єктів господарювання. Передбачається, що, діючи у своїх власних інтересах, але при цьому координуючи свою поведінку з поведінкою інших учасників економічної діяльності, підприємства та інші ринкові гравці тим самим сприятимуть і досягненню інтересів національної економіки. Наприклад, фірма, яка зуміла стати світовим лідером у своїй галузі, забезпечить лідерство в цій галузі і для національної економіки своєї країни. Завдання державної економічної політики, таким чином, полягає в тому, щоб створювати умови для формування довгострокових конкурентних переваг у національних компаній за рахунок спрощення доступу до ключових факторів виробництва. Іншими словами, йдеться про забезпечення ефективності ринкової економіки;

2. Компенсація провалів ринку. Ринкові гравці насамперед зацікавлені у досягненні своїх власних цілей, і у ряді випадків вони це роблять, нехтуючи інтересами суспільства. Економічна політика повинна запобігати виникненню таких провалів або компенсувати їх негативні наслідки. Чим сильніша егоїстична поведінка економічних агентів, тим частіше виникають провали ринку і тим активніше повинні проводитися заходи щодо їх усунення. Відмова від ліквідації провалів ринку веде до несправедливого розподілу благ у національній економіці, а у довгостроковому плані підриває її ефективність.

Таким чином, сутність державної економічної політики визначається інституційною основою її проведення, яка, у свою чергу, обумовлюється існуючою якістю національної економіки та наявними ресурсами.

Сформулюємо ті принципи, на підставі яких має будуватися державна економічна політика: 1. Орієнтація на досягнення національних економічних інтересів. Цей принцип має двояку природу: по-перше, він вказує на наявність у економічній політиці мети, по-друге, він визначає цю мету. Незважаючи на очевидність цього принципу, він дотримується далеко не завжди (можна вказати на відсталі країни, де економічна політика орієнтована на вилучення ренти в інтересах правлячої еліти), іноді його дотримання носить видимий, ілюзорний характер (що рівнозначно його недотриманню). Класичний приклад такої ілюзорності — витрати рентних надприбутків на максимізацію поточного споживання, або ж, навпаки, їх "складування" у вигляді низькоризикованих і низькодохідних інструментів при формуванні різного роду стабілізаційних фондів. В обох випадках формально можна говорити про турботу про благополуччя населення: про збільшення купівельної спроможності в першому випадку та захист від економічних шоків — у другому (більше того, захист від шоків відповідає одним із сформульованих вище завдань економічної політики — забезпечення економічної безпеки). Проте максимізація поточного споживання неминуче носить короткостроковий характер через коливання цін на експортовані ресурси. Що ж до захисту від шоків, то витрачатися на них повинні не всі надприбутки, і навіть не більша їх частина. Такий

захист від шоків позбавляє економіку інвестиційних ресурсів та гальмує економічне зростання.

Завдання державної економічної політики — забезпечення добробуту населення за рахунок забезпечення довгострокових конкурентних переваг країни, формування багатокладної економіки та заняття гідного місця у світовій системі поділу праці. Для цього надприбутки мають інвестуватися в галузі інфраструктури з великим мультиплікативним ефектом та створення підприємств — національних галузевих лідерів. Відмова від такого використання надприбутків є, по суті, відмовою від досягнення національних економічних інтересів;

2. Цілісність — державна економічна політика повинна бути комплекс взаємопов'язаних дій, а не набір розрізнених (хоча, можливо, окремо цілком значущих) заходів. Інакше кажучи, вона має зводитися до набору національних проєктів, реалізованих без прив'язки один до іншого;

3. Універсальність — політика має охоплювати всі основні аспекти національної економіки на всіх рівнях, а не обмежуватись регулюванням окремих напрямків діяльності;

4. Комплексність — політика повинна включати набір інструментів та заходів, достатній для досягнення її цілей у всіх напрямках. Наслідком цього принципу є необхідність поєднувати інструменти, типові як різних інституційних моделей, так різних рівнів і видів державної економічної політики (промислової, фінансової тощо). Хоча одна інституційна модель може бути домінуючою, проте її необхідно доповнювати інструментами інших інституційних моделей (щоб компенсувати недоліки цієї домінуючої моделі). Але при цьому, зрозуміло, йдеться не про хаотичне змішування різноманітних інструментів, а про їхній баланс;

5. Діалектичність, яка може бути визначена як "керована суперечливість". Одним із принципів діалектики Гегеля є закон єдності та боротьби протилежностей, і саме його слід мати на увазі. Насамперед йдеться про поєднання уніфікації економічної політики та адаптацію її до локальних умов. З одного боку вона повинна бути єдиною для всієї національної економіки, а з іншого — в ній необхідно враховувати особливості різних галузей, регіонів тощо. Надмірна уніфікація знищить цю специфіку і разом з нею — ті позитивні особливості, які з нею пов'язані, але надмірна адаптація призведе до того, що єдиної державної економічної політики не стане. Таким чином, ці дві тенденції повинні поєднуватися. Крім того, це поєднання не повинно бути механічним, нерухомим і реалізованим бездумно, воно повинно бути гнучким і адаптивним;

6. Економічна ефективність — витрати на проведення заходів державної економічної політики не повинні бути більшими за ті вигоди, які від цих заходів очікуються. Економічна ефективність не повинна розумітися як мінімізація поточних витрат держави, йдеться про максимізацію ефекту;

7. Ресурсна забезпеченість — державна економічна політика має бути підкріплена необхідними фінансовими, організаційними, кадровими, інфра-

структурними та іншими ресурсами. Без такої ресурсної підтримки вона набуває декларативного характеру, а її цілі стають недосяжними.

Цілеспрямовано не включено до даного переліку принципів такі вимоги, як свобода підприємництва, гарантія прав власності тощо. Незважаючи на всю їхню безперечну важливість, вони відповідають лише одній з кількох можливих інституційних моделей національної економіки. Можливі ситуації, коли досягнення національних економічних інтересів не просто забезпечується без дотримання цих принципів, а потребує цілеспрямованої відмови від них.

ВИСНОВКИ

Таким чином державна економічна політика в сучасних умовах повинна бути орієнтована на забезпечення оптимального (з урахуванням національних економічних інтересів та наявних ресурсів) місця національної економіки в світовій системі поділу та кооперації праці. Ключовою характеристикою економічної політики є її інституційна модель, тобто баланс між заходами, спрямованими на створення умов для ефективного функціонування суб'єктів господарювання та заходами, спрямованими на компенсацію провалів ринку. Інституційна модель має бути в цілому уніфікованою в масштабах держави, але допускати певні варіації з урахуванням специфіки окремих галузей та регіонів (тобто при збереженні внутрішньої єдності в ній має бути передбачена можливість адаптації до конкретних умов її реалізації). Державна економічна політика не повинна обмежуватися макроекономічним рівнем. Необхідно, щоб вона охоплювала геоекономічний, макроекономічний, регіональний та галузевий рівні економіки, а в окремих випадках включала б і мікроекономічний рівень.

Література:

1. Панченко В. Г. Теоретичні підходи до визначення економічної сили та економічних інтересів держави як детермінант її економічної політики (випадок неопroteкціонізму). Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 5. С. 12—19.
2. Kee H.L., Constantinescu I.N., Nicita A. Is Protectionism on the Rise? Assessing National Trade Policies during the Crisis of 2008. The Review of Economics and Statistics. 2013. Vol. 95 (1). P. 342—346.
3. Кібальник Л. Економічні інтереси в системі геоекономіки. Сталий розвиток економіки. 2013. № 1. С. 38—42.
4. Рокоча В. Економічні інтереси та цінності як системоутворюючий елемент національної економічної безпеки. Вчені записки Університету "КРОК". 2014. Вип. 36. С. 28—36.
5. Діденко О. Теоретичне дослідження науково-методичних підходів до дослідження сутності поняття "економічний інтерес" [Електронний ресурс]. Демократичне врядування. 2013. Вип. 12. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik12/fail/Didenko.pdf (Дата звернення до ресурсу 1 червня 2023).
6. Поручник А.М. Національний інтерес України: економічна самодостатність у глобальному вимірі: монографія. К.: КНЕУ, 2008. 352 с.
7. Pham J. P. What is the National Interest? Hans Morgenthau's Realist Vision and American Foreign Policy. American Foreign Policy Interests. 2008. № 30. P. 256—265.
8. Mearsheimer J. Structural Realism. International Relations Theories: Discipline and Diversity. 2013. P. 77—93.
9. Хвиля (2018). Шевченко П. Китайський проект "Один пояс, один шлях" та його можливості для України. URL: <https://hvylyia.net/analytics/economics/kitayskiy-proekt-odin-poyas-odin-shlyah-ta-yogo-mozhливosti-dlya-ukrayini.html> (Дата звернення до ресурсу 1 червня 2023).
10. Макконелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика / пер. с англ. Киев: ХаГар, 1988. 785 с.

References:

1. Panchenko, V.H. (2018), "Theoretical approaches to determining the economic power and economic interests of the state as a determinant of its economic policy (a case of neoprotectionism)", *Investytsi: praktyka ta dosvid*, vol. 5, pp. 12—19.
2. Kee, H.L., Constantinescu, I.N. and Nicita A. (2013), "Is Protectionism on the Rise? Assessing National Trade Policies during the Crisis of 2008", *The Review of Economics and Statistics*, vol. 95 (1), pp. 342—346.
3. Kibalnyk, L. (2013), "Economic interests in the system of geoeconomics", *Stalyy rozvytok ekonomiky*, vol. 1, pp. 38—42.
4. Rokocha, V. (2014), "Economic interests and values as a system-forming element of national economic security", *Vcheni zapysky Universytetu "KROK"*, vol. 36, pp. 28—36.
5. Didenko, O. (2013), "Theoretical study of scientific and methodological approaches to the study of the essence of the concept of "economic interest", *Demokratychnе vryaduvannya*, [Online], vol. 12, available at: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik12/fail/Didenko.pdf (Accessed 1 June 2023).
6. Poruchnyk, A.M. (2008), *Natsional'nyy interes Ukrainy: ekonomichna samodostatnist' u hlobal'nomu vymiri* [National interest of Ukraine: economic self-sufficiency in the global dimension], KNEU, Kyiv, Ukraine.
7. Pham, J.P. (2008), "What is the National Interest? Hans Morgenthau's Realist Vision and American Foreign Policy", *American Foreign Policy Interests*, vol. 30, pp. 256—265.
8. Mearsheimer, J. (2013), "Structural Realism. International Relations Theories: Discipline and Diversity", pp. 77—93.
9. Khvylyia (2018), Shevchenko, P. "The Chinese project "One Belt, One Road" and its opportunities for Ukraine", [Online], available at: <https://hvylyia.net/analytics/economics/kitayskiy-proekt-odin-poyas-odin-shlyah-ta-yogo-mozhливosti-dlya-ukrayini.html> (Accessed 1 June 2023).
10. Makkonell, K.R. and Bryu, S.L. (1988), *Ekonomiks: printsipy, problemy i politika* [Economics: principles, problems and politics], HaGar, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2023 р.